

DEZVOLTAREA RESURSELOR INFORMAȚIONALE ÎN SISTEMUL NAȚIONAL DE BIBLIOTECI: ANALIZA DESCRIPTIVĂ ȘI COMPARATĂ (2022-2023)

Margareta CEBOTARI

ORCID 0000-0002-8414-8402

Rezumat: *Procesul de organizare și dezvoltare a resurselor informaționale de care dispune Sistemul Național de Biblioteci se adaptează, din an în an, principiilor de continuitate, viabilitate, selectivitate, flexibilitate, adaptabilitate la climatul științific, social și cultural, anticipând viitorul bibliotecilor; pentru a se menține în ecosistemele culturale creative, deschise spre inovare. Având în vedere că fiecare tip de bibliotecă din Sistemul Național de Biblioteci desfășoară activități specifice de dezvoltare a colecțiilor, au fost formulate unele recomandări, adresate bibliotecarilor; în privința îmbunătățirii managementului resurselor informaționale aflate în custodia lor; pentru a crea situații mai favorabile satisfacerii cerințelor informaționale ale utilizatorilor și non-utilizatorilor.*

Cuvinte-cheie: *Sistemul Național de Biblioteci, resursă informațională, analiză statistică, managementul colecțiilor; colecție electronică, colecție digitală, achiziție și casare din colecții, viitorul bibliotecilor.*

Abstract: *The process of organization and development of the information resources available in the National Librarianship System adapts, year by year, to the principles of continuity, viability, selectivity, flexibility to scientific, social and cultural climate, favorable for the future of libraries, in order to maintain them in creative cultural ecosystems, always being open to innovation. Considering every type of library in the National Librarianship System, some recommendations to specific collection development activities have been formulated and addressed to librarians. They refer to improvement of the management of the information resources in their collections, to satisfaction of information requirements of users and non-users.*

Keywords: *National Librarianship System, information resources, statistical analysis, collection management, electronic collection, digital collection, acquisition and cancellation from collections, the future of libraries.*

O bibliotecă de orice tip și de oriunde nu poate exista fără o colecție care să o reprezinte, să îi ridice prestigiul și importanța în spațiul cultural-educativ și să îi consolideze misiunea. Constituirea unui ansamblu

documentar de colecții pe suporturi fizice și digitale, organizat periodic, reprezintă un demers de creare și valorificare a cunoașterii umane. Colecțiile bibliotecilor sunt caracterizate prin coerență, echilibru, originalitate, complex de factori care le-au afectat în plus sau în minus, de evoluarea mediul social în care activează bibliotecile etc. [6, p. 81].

Analiza și sinteza situației resurselor informaționale din colecțiile unei biblioteci reprezintă activități prin care se realizează o evaluare calitativă a bibliotecii, care este direct determinată și de eficiența colecțiilor. Teoria biblioteconomică consideră a fi fundamentale următoarele principii de dezvoltare a colecțiilor:

- Dezvoltarea colecțiilor unei biblioteci este determinată de satisfacerea nevoilor de lectură ale utilizatorilor.

- Dezvoltarea colecțiilor este un proces de creștere și de actualizare a colecțiilor, prin achiziție și excludere periodică a documentelor obsolete (neutilizate, învechite după conținut, uzură fizică etc.).

- Dezvoltarea colecțiilor urmărește realizarea echilibrului între exhaustivitate și selectivitate, astfel încât fiecare utilizator să găsească în bibliotecă un număr suficient de publicații din zona preocupărilor sale informaționale.

- Dezvoltarea colecțiilor trebuie întreprinsă într-un ritm care să permită o optimă stocare, prelucrare și exploatare a documentelor [11].

Analiza din acest studiu descriptiv și comparativ reprezintă tabloul statistic cu referire la organizarea și dezvoltarea resurselor informaționale din Sistemul Național de Biblioteci (SNB) în anii 2022-2023. Studiul a fost realizat în baza datelor statistice prezentate de toate tipurile de biblioteci, colectate și sintetizate de Centrul Național de Statistică a Activității Bibliotecilor, reflectate în *Rapoarte statistice centralizatoare privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci* în perioada respectivă de timp [7, 8, 9, 10].

Resursele informaționale care constituie colecțiile SNB, odată cu dezvoltarea tehnologiilor informației și comunicării (TIC), se diversifică tot mai mult, astfel analiza și sinteza lor este structurată în rapoartele de *Cercetare statistică anuală Nr. 6-c „Activitatea bibliotecilor”* prezentate de biblioteci, conform următoarelor cerințe:

- *colecții pe suporturi fizice* (cărți, publicații seriale, documente de muzică tipărită, manuscrise, documente audiovizuale, documente

electronice [CD, DVD], documente grafice, brevete, alte documente – număr de unități materiale);

- *resurse electronice în rețea* (baze de date create de biblioteci [număr]; baze de date achiziționate de biblioteci [număr]; documente digitale [titluri]; publicații electronice seriale [numere/fascicule] create în formă digitală sau digitizate de biblioteci [număr]);

- *publicații seriale* (număr de titluri de reviste; număr de titluri de ziare; număr de abonamente)

În același timp sunt colectate centralizat date statistice despre achiziții, casări și situația anuală a structurii componentei colecțiilor SNB în aceste perioade de timp. În același context, a fost ordonată în acest studiu prezentarea informațiilor despre organizarea, dezvoltarea și evaluarea cantitativă și calitativă a colecțiilor Sistemului Național de Biblioteci în perioada anilor 2022-2023.

Totodată, în studiul dat, datele statistice sunt analizate din două puncte de vedere: 1. dezvoltarea colecțiilor conform tipurilor de documente și 2. compararea informațiilor statistice despre situația colecțiilor conform tipurilor de biblioteci: biblioteci naționale; biblioteci publice (raionale, municipale/orășenești, comunale/sătești); biblioteci ale instituțiilor de învățământ; biblioteci specializate.

Achiziții versus casări

Achizițiile și casările documentelor sunt elementele aceluiași proces de dezvoltare a colecțiilor și trebuie privite ca un tot unitar. Bibliotecile trebuie să aibă în vedere aceste principii de care urmează să țină seama în întocmirea planurilor sale strategice de dezvoltare a colecțiilor. Principiile se bazează pe ideea potrivit căreia scopul oricărei biblioteci este satisfacerea nevoilor de informare ale utilizatorilor. În acest sens, se impune cunoașterea temeinică a utilizatorilor bibliotecii, a nevoilor lor informaționale și de documentare. Aplicarea unor norme și criterii fundamentate științific privind colecțiile e necesar să stea în atenția fiecărui manager de bibliotecă. Aceste norme trebuie să se bazeze pe principiile generale de dezvoltare a colecțiilor [11].

În conformitate cu contextul informațiilor expuse, în deschiderea studiului dezvoltării resurselor informaționale din Sistemul Național de Biblioteci în anii 2022-2023 vom prezenta, mai întâi, analiza și sinteza datelor statistice referitoare la achizițiile și casările din colecții

din această perioadă de timp, urmând apoi situația anuală a structurii resurselor informaționale din colecțiile SNB și analiza indicatorilor de performanță a colecțiilor SNB.

Situația achizițiilor și casărilor anuale de documente pe suporturi fizice

Tabelul nr. 1. Achiziții în colecțiile SNB conform tipurilor de documente (u.m.)

Tipuri de documente	2022	2023	Variabila (+/-)
Cărți	448895	1 192787	+743892
Publicații seriale	57104	40743	-16361
Documente de muzică tipărită	729	1482	+753
Manuscrise	1699	1826	+136
Documente audiovizuale	1787	396	-1391
Documente electronice (CD, DVD)	1614	1831	+217
Documente grafice	435	1890	+1455
Brevete	4	6	+2
Alte documente	1273	894	-379
Total	513416	1 235655	+722239
– din care în limba română	393692	903571	+509879

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10].

Creșterea numărului achizițiilor anuale de documente pe suporturi fizice în colecțiile SNB este evidentă, așa cum mărirea numărului de achiziții în anul 2023 este mai mult de jumătate de milion de documente, în comparație cu anul 2022. Structura achizițiilor în colecțiile SNB conform tipurilor de documente reflectă creșterea masivă atât a numărului de cărți, cât și a numărului de documente grafice. În același timp este în scădere, evident mare, numărul publicațiilor seriale abonate de biblioteci. Acest lucru poate fi explicat prin influența exercitată asupra acestui indicator de creștere a numărului de publicații seriale în acces deschis. În același timp, este nesatisfăcătoare situația scăderii procentuale în anul 2023 a achizițiilor în limba română, în comparație cu anul 2022.

Tabelul nr. 2. Achiziții anuale conform tipurilor de biblioteci din SNB (u.m.)

Tipuri de biblioteci	2022	2023	Variabila (+/-)
Biblioteci naționale	21.443	30.343	+8.900
Biblioteci publice (raionale, municipale/orășenești, comunale/sătești)	156.068	159.471	+2.403
Biblioteci ale instituțiilor de învățământ	324.360	1.039.483	+715.123
Biblioteci specializate	11.545	6.358	-5.187
Total	513.416	1.235.655	+722.239

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10]

Datele prezentate în tabel demonstrează o creștere vădită în anul 2023 a numărului de achiziții în bibliotecile din instituțiile de învățământ, fapt datorat cotei mari a achiziției în colecțiile bibliotecilor instituțiilor de învățământ general. Astfel, din numărul total de achiziții în colecțiile instituțiilor de învățământ – 1.039.483, acestor biblioteci le revin 94% (981.606 u.m.).

Analizând datele statistice a achizițiilor în colecțiile SNB, conchidem că ar fi binevenită utilizarea diverselor forme și metode de comunicare pentru a cunoaște nevoile informaționale ale utilizatorilor, prin care bibliotecarii ar cerceta satisfacerea lor față de achizițiile anuale ale bibliotecilor și ar ține cont de aceste informații în cadrul elaborării strategiilor de dezvoltare a colecțiilor.

Deselecția și casarea documentelor din colecții

Deselecția și casarea documentelor sunt două procese diferite. Deselecția colecțiilor este un fenomen determinat de explozia informațională și constă în procesul de îndepărtare a unor publicații din circuitul direct al colecțiilor ca urmare a obsolescenței acestora. Obsolescența este o declasare tehnologică a unui material informațional prin apariția altuia, mai modern. Aceste documente pot fi păstrate în depozite speciale ale bibliotecilor, iar în caz de solicitare din partea utilizatorilor ele pot fi satisfăcute. Casarea documentelor presupune excluderea documentelor din colecții din motivul uzurii fizice sau uzurii

morale avansate. În cadrul bibliotecilor uzura morală a documentelor presupune casarea documentelor care includ conținut informațional învechit, raportat la dezvoltarea științei și tehnologiilor actuale [11].

Tabelul nr. 3. Casări din colecțiile SNB conform tipurilor de documente (u.m.)

Tipuri de documente	2022	2023	Variabila (+ / -)
Cărți	1.199.452	2.294.406	+1.094.954
Publicații seriale	80.113	79.076	-1027
Documente de muzică tipărită	2405	2741	+336
Manuscrise	4	8359	+8355
Documente audiovizuale	3691	153	-3538
Documente electronice (CD, DVD)	180	462	+282
Documente grafice	604	726	-122
Brevete	0	0	0
Alte documente	38021	154	-37867
Total	1.322.790	2.369.983	+1.047.193
–din care în limba română	663.907	1.510.790	+846.883

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10].

Procesul de excludere/casare a documentelor se realizează conform următoarelor criterii generale și specifice: gradul avansat de uzură fizică, determinat de o intensă circulație; gradul de actualitate – uzura morală a informației cultural-științifice și utilitare, determinat de perimarea moral-intelectuală a conținutului; gradul de circulație/cerere, determinat de numărul mediu/optim de solicitări/utilizări ale beneficiarilor într-o unitate de timp. Conform datelor statistice prezentate de biblioteci aceste criterii s-au reflectat în cea mai mare măsură în excluderea unui volum mare de cărți și manuscrise.

În anul 2023, au fost excluse peste un milion de documente pe suporturi fizice, implicit și un număr cu mult mai mare, comparativ cu anul 2022, de documente în limba română. Explicația acestei situații este reflectată în tabelul cu date statistice ale structurii documentelor casate conform tipului de biblioteci din SNB.

Tabelul nr. 4. Documente casate conform tipului de bibliotecă din SNB (u.m)

Tipuri de biblioteci	2022	2023	Variabila (+ / -)
Biblioteci naționale	89.806	36.290	-53.516
Biblioteci publice (raionale, municipale/orășenești, comunale/sătești)	294.805	263.432	-31.373
Biblioteci ale instituțiilor de învățământ	934.170	2.031.043	+1.096.873
Biblioteci specializate	4.009	39.218	+35209
Total	1.322.790	2.369.983	+1.047.193
–din care în limba română	663.907	1.510.790	+846.883

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10].

Numărul de cărți din colecțiile SNB este mai mult decât dublu, după cum rezultă din datele statistice prezentate. Tabloul statistic al cărților masive din colecțiile bibliotecilor instituțiilor de învățământ este evident. Această situație este rezultatul cărților operate de bibliotecile școlare în anul 2023, în special referindu-se la excluderea din colecții a manualelor deteriorate fizic și a celor învechite după conținut, fiind achiziționate reeditări actualizate ale lor. După cum se poate observa din tabelul comparativ între datele statistice ale achizițiilor anuale în colecții și numărul de documente casate din colecțiile SNB în anii 2022-2023, există o diferență semnificativă în ceea ce privește volumul constant mărit al cărților *versus* achizițiile din fiecare an comparativ cu anii din perioada respectivă.

Tabelul nr. 5. Nivelul achizițiilor și cărților anuale din colecțiile SNB (u.m.)

Perioada	Achiziții anuale în colecții	Documente casate anual din colecții
2022	51.3416	1.322.790
2023	1.235.655	2.369.983
Variabila (+ / -)	+722.239	+1.047.193

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10].

Numărul tot mai mare al casărilor documentelor din colecții este, în mare parte, influențat și de explozia informațională, dezvoltarea Accesului Deschis la resursele informaționale, și de creșterea procesului Științei Deschise. În condițiile dezvoltării vertiginoase a tehnologiilor informaționale tot mai multe lucrări/reviste științifice fac parte din categoria largă a documentelor electronice, alegând acest format de publicate; acesta fiind unul din motivele care influențează creșterea numărului de publicații pe suporturi fizice excluse din colecțiile bibliotecilor, comparativ cu numărul achizițiilor în colecții.

Publicații seriale

Numărul publicațiilor seriale curente achiziționate de SNB în anul 2023 este mai mic decât numărul achizițiilor acestui tip de documente achiziționate în anul 2022.

Tabelul nr. 6. Publicații seriale curente achiziționate anual în colecțiile SNB (u.m.)

Publicații seriale curente	2022	2023	Variabila (+ / -)
Total titluri	14778	12263	-2515
– din care în limba română	12008	10731	-1277
Număr de abonamente	14226	11298	-2928

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10].

Aceste date statistice în scădere confirmă necesitatea sporirii eforturilor bibliotecarilor de a abona bibliotecile la baze de date științifice și colecții de publicații seriale cu acces online, pentru a contribui la satisfacerea cerințelor utilizatorilor de azi și a amplifica, cantitativ și calitativ, accesul la conținuturile digitale ale acestor tipuri de publicații, care devin tot mai mult disponibile în mediul virtual.

Colecții pe suporturi fizice

La 01. 01. 2024 funcționau 2563 de biblioteci în cadrul SNB, comparativ cu 2600 de biblioteci care erau funcționale în anul 2022, deoarece 37 de biblioteci și-au încetat activitatea din varii motive: comasarea în unele localități a bibliotecilor pentru copii cu bibliotecile pentru adulți,

lipsa activității unor biblioteci școlare din motivul lipsei de specialiști în domeniu, includerea unor biblioteci publice în structura organizatorică a centrelor de cultură multifuncționale etc.

În anul 2023, a crescut numărul de achiziții în colecțiile SNB. Totuși, numărul total de documente pe suporturi fizice disponibile în SNB la 01.01.2024 este considerabil mai mic în comparație cu anul 2022, motivul fiind casarea unui număr aproape dublu de documente din colecții în anul 2023.

Tabelul nr. 7. Structura colecțiilor SNB conform tipurilor de documente (u.m.)

Tipuri de documente	2022	2023	Variabila (+ / -)
Cărți	40.982.006	39.810.548	-1.171.458
Publicații seriale	2.826.721	2.775.369	-51.352
Documente de muzică tipărită	332.778	331.003	-1.775
Manuscrise	207.585	339.839	+132.254
Documente audiovizuale	129.953	130.539	+606
Documente electronice (CD, DVD)	46.631	46.406	-225
Documente grafice	175.439	175.403	-36
Brevete	12.456,383	12.456.753	+370
Alte documente	1.120.441	1.121.186	+745
Total	58.327.167	57.055.968	-1.271.199
– din care în limba română	24.376.037	23.841.251	-534.786

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10].

Scăderea numărului de unități materiale existente în colecțiile SNB în anul 2023 este motivată, cum era de așteptat, de dublarea numărului de casări din colecțiile bibliotecilor școlare, care au exclus un mare lot de manuale. La fel, se resimte aici și scăderea destul de mare a numărului de publicații seriale abonate de biblioteci. În același timp, un indicator bun este creșterea cu peste 100 de mii a numărului de manuscrise existente în colecțiile SNB. Menționăm și o mică creștere a numărului de documente audiovizuale.

Datele statistice din următorul tabel reflectă situația colecțiilor în total, cu referință la structura colecțiilor pe suporturi fizice conform tipurilor de biblioteci din cadrul SNB.

**Tabelul nr. 8. Colecțiile SBN conform tipurilor de biblioteci:
total documente pe suporturi fizice (u.m.)**

Tipuri de biblioteci	2022	2023	Variabila (+/-)
Biblioteci naționale	2.693.718	2.687.771	-5.947
Biblioteci publice (raionale/ municipale/orășenești/ comunale/sătești)	12.469.994	12.366.032	-103.962
Biblioteci ale instituțiilor din învățământ	27.592.926	26.507.056	-1.085.870
Biblioteci specializate	15.570.529	15.495.109	-75.420
Total SNB	58.327.167	57.055.968	-1.271.199
– din care în limba română	24.376.037	23.841.251	-534.786

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10].

Situația statistică a dezvoltării colecțiilor de documente pe suporturi fizice din cadrul SBN conform tipurilor de biblioteci demonstrează o scădere considerabilă a numărului de unități materiale în bibliotecile instituțiilor de învățământ, în special în bibliotecile școlare. După cum am mai menționat, acest fapt se datorează casării manualelor în stare fizică uzată din colecțiile lor. În același timp observăm scăderea numărului de documente pe suporturi fizice în colecțiile tuturor tipurilor de biblioteci din SNB.

Prin informarea instituțiilor fondatoare a bibliotecilor și a organelor decidente responsabile de activitatea bibliotecilor despre aceste date statistice referitoare la dezvoltarea colecțiilor, managerii pot argumenta necesitatea creșterii finanțării achizițiilor pentru biblioteci, pentru a facilita accesul la cele mai proeminente resurse informaționale disponibile, în acord cu nevoile actuale ale utilizatorilor specifici ai acestor biblioteci.

Resursele electronice în colecțiile SNB. Biblioteca digitală

Conceptul de „colecție de bibliotecă” se modifică în contextul realității digitale. Biblioteca digitală reprezintă șansa de a reuni cel mai mare evantai de documente, pe toate tipurile de suporturi și limbi diverse, fiind permis accesul utilizării de la distanță. Expresia de do-

cument digital trimite la ideea de dematerializare a suportului fizic. Aceste colecții sunt caracterizate prin pluralitate în utilizarea lor și sunt alcătuite din mai multe tipuri de documentare: periodice electronice și baze de date la nivel academic, oferta culturală digitală/ebook și materiale audio-video, colecții de documente digitizate de către bibliotecile care dispun de publicații de patrimoniu etc. [6, p. 85].

Conform cercetărilor biblioteconomice, cele mai cunoscute obiective ale digitizării documentelor din colecțiile bibliotecilor sunt: îmbunătățirea calității servirii utilizatorilor, prin crearea condițiilor pentru un acces mai extins la conținutul resurselor informaționale tipărite; perfecționarea calității serviciilor de informare; extinderea serviciilor de informare; accesul largit la informații de toate tipurile și genurile din colecțiile bibliotecilor.

Alte beneficiu al digitizării colecțiilor constă în creșterea în perioada de tranziție a numărului de utilizatori ai resursele electronice prin: asigurarea accesului la informații text, imagini, precum și la alte tipuri de informații multimedia; asigurarea disponibilității materialelor din diverse colecții și fonduri, inclusiv publicații unice și cu un tiraj foarte redus, fără restricții tematice sau de gen, fără a se ține seama de hotarele naționale sau afilieri departamentală; extinderea cercului de furnizori și beneficiari potențiali, inclusiv ai celor din afara comunității bibliotecare; eliminarea restricțiilor privind accesul la informații a utilizatorilor cu deficiențe fizice sau sociale; extinderea posibilităților de livrare a informației în orice locație, inclusiv la birou sau la domiciliu; scoaterea restricțiilor pentru timpul de căutare a informațiilor și pentru timpul de obținere a acestora – 24 ore de lucru per zi și pe tot parcursul anului etc. [2].

Numărul de documente digitizate ne permite să evaluăm modul în care bibliotecile își îndeplinesc misiunea lor de a pune la dispoziția publicului patrimoniul documentar în format electronic. Acesta este un indicator de performanță aplicabil pentru toate bibliotecile, care au misiunea de conservare și promovare a patrimoniului documentar [5, p. 22].

Din colecțiile patrimoniale ale bibliotecilor fac parte cărțile vechi (mai vechi de 100 de ani), rare sau prețioase, colecțiile constituite prin Depozit Legal, cărți cu autograf și dedicații; cărțile care conțin ex-libris

și colecția de istorie/memorie locală, care este unică, originală, caracteristică fiecărei biblioteci publice.

În resursele electronice din colecțiile SNB sunt prezente documente din aceste colecții transpuse în format digital/documente digitizate de biblioteci, la care se adaugă documente electronice fără echivalent tradițional, care sunt diverse și complexe în funcție de caracteristicile specifice și tehnologiile implicate: baze de date create de biblioteci; baze de date create sau achiziționate de biblioteci.

Tabelul nr. 9. Patrimoniul documentar în format electronic și digitizat de bibliotecile SNB

Tipuri de biblioteci	Perioada de timp/ Baze de date create de biblioteci (număr)		Perioada de timp/ Baze de date achiziționate de biblioteci (număr)		Perioada de timp/ Documente create în în format digital/digitizate de biblioteci (număr)	
Biblioteci naționale	2022	7	2022	13	2022	12521
	2023	7	2023	13	2023	23514
Biblioteci publice	2022	32	2022	5	2022	3217
	2023	15	2023	3	2023	4296
Biblioteci ale instituțiilor de învățământ	2022	54	2022	569	2022	85967
	2023	254	2023	401	2023	93676
Biblioteci specializate	2022	7	2022	17	2022	5723
	2023	15	2023	16	2023	5723
Total	2022	100	2022	604	2022	107428
	2023	291	2023	433	2023	127121
<i>Variabila (2022/2023)</i>		+191		-171		+19693

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10].

Din compararea indicatorilor statistici ai resurselor electronice disponibile în colecțiile SNB rezultă următoarele concluzii: per total numărul de resurse electronice în anul 2023 s-a mărit, cel mai mare fiind procentul de baze de date create de biblioteci (66%). Este în creștere și numărul de documente digitizate în anul 2023. Aici putem remarca dublarea volumului de documente digitizate de bibliotecile naționale –

23.514 documente, din care 23.288 documente (99%) revin Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, acest fapt datorându-se activității Centrului Național de Digitizare în Domeniul Biblioteconomic, deschis în anul 2022 în urma unui proiect susținut financiar de Ambasada Japoniei. În același timp, în anul 2023 numărul de baze de date achiziționate de biblioteci este mai mic, un motiv fiind lipsa resurselor financiare de care ele dispun.

Comparând nivelul de digitizare a colecțiilor între diferite tipuri de biblioteci, conform tabelului prezentat, cel mai mare procent de digitizare a patrimoniului documentar revine bibliotecilor din instituțiile de învățământ, în special bibliotecilor universitare, care dețin 92.859 de documente digitizate, care reprezintă 99% din totalul de 93.676 de documente digitizate din colecțiile acestui tip de biblioteci. Urmează bibliotecile naționale, instituții ce dețin în colecții cel mai mare număr de documente de patrimoniu, care sunt digitizate în mod prioritar, realizând 19% din numărul total de documente digitizate în cadrul SNB. Cel mai mic număr de documente digitizate, doar 4% din numărul total, revine bibliotecilor publice (raionale, municipale/ orașenești, comunale/sătești), cauza fiind lipsa resurselor tehnologice care se află în custodia lor. Datele statistice colectate demonstrează un ritm rapid de creștere și dezvoltare a resurselor electronice în colecțiile bibliotecilor SNB, în concordanță cu cerințele utilizatorilor de azi.

Indicatori de performanță a colecțiilor SNB

Ca instrument de planificare și evaluare a activității bibliotecii, indicatorii de performanță au două obiective principale:

- facilitarea controlului în procesul de management;
- servirea drept bază de referință și de dialog între personalul bibliotecii cu organele finanțatoare și cu comunitatea utilizatorilor.

Astfel, bibliotecile folosesc o mare varietate de indicatori de performanță pentru a verifica calitatea serviciilor de bibliotecă și a condițiilor de oferire a lor. Pentru producerea indicatorilor de performanță este nevoie să se aloce timp de muncă și personal, pentru colectarea și analiza datelor necesare [5]. Scopul principal al utilizării indicatorilor de performanță pentru biblioteci, prezentați în acest studiu,

este compararea realizărilor dintr-un an cu cele din alt an, realizarea unor comparații semnificative între diverse tipuri de biblioteci, pentru a veni în sprijinul diversificării și dezvoltării resurselor informaționale incluse în colecțiile Sistemului Național de Biblioteci [4].

Indicatorii de performanță/relaționali care urmează sunt calculați conform numărului populației cu reședință obișnuită la 01 ianuarie 2023 – 2.604.000 de persoane – și conform numărului populației cu reședință obișnuită la 01 ianuarie 2024, care constituia 2.512.800 de persoane, conform datelor oficiale ale Biroului Național de Statistică a Republicii Moldova (<https://statistica.gov.md/category.php?l=ro&idc=103&>).

Tabelul nr. 10. Documente pe suporturi fizice per capita în colecțiile SNB (u.m.)

Perioada de timp	Total colecții pe suporturi fizice	Documente pe suporturi fizice per capita
2022	58 327167	22,4
din care cărți	40 982006	15,7
2023	57 055968	22,7
din care cărți	39 810548	15,8

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10].

În concordanță cu datele statistice prezentate de biblioteci au fost calculați indicatorii de corelație care demonstrează că în anul 2023 a crescut numărul documente pe suporturi fizice pe cap de locuitor, existente în colecțiile bibliotecilor SNB, conform situației statistice din 01.01.2024.

Cărți per capita în bibliotecile publice

Conform recomandărilor IFLA/UNESCO pentru bibliotecile publice, colecțiile de bază trebuie să conțină 1,5-2,5 cărți *per capita*.

Tabelul nr. 11. Cărți per capita în colecțiile bibliotecilor naționale și bibliotecilor publice (raionale, municipale/orășenești, comunale/sătești) (u.m)

Tip de biblioteci	Cărți		Cărți per capita	
Bibliotecile naționale	2022	2 693718	2022	0,9
	2023	2 687771	2023	1,1
Biblioteci publice (raionale, municipale/ orășenești, comunale/sătești)	2022	12 469994	2022	4,8
	2023	12 366032	2023	4,9

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10].

Indicatorii relaționali din tabelul dat demonstrează că dezvoltarea colecțiilor bibliotecilor publice (raionale, municipale/orășenești, comunale/sătești) corespund acestor recomandări, în anul 2023 fiind remarcată și o mică creștere: de la 4,8 la 4,9 cărți *per capita*. Din acest punct de vedere și bibliotecile naționale au înregistrat o creștere de la 0,9 la 1,1 cărți pe cap de locuitor.

Rata medie de înnoire a colecțiilor

Rata de înnoire a colecțiilor reflectă fluctuația nivelului de achiziții anuale a documentelor pe suporturi fizice în raport cu numărul total de documente gestionate în colecțiile SNB și cu numărul de ani necesari pentru a completa din nou colecțiile cu documente noi.

Tabelul nr. 12. Rata medie de înnoire a colecțiilor SNB pe suporturi fizice

Perioada de timp	Total documente pe suporturi fizice (u.m)	Achiziții anuale (u.m.)	Rata medie de înnoire a colecțiilor (ani)
2022	58 327167	513416	113
– din care cărți	40 982006	448895	91
2023	57 055968	1 235655	46
–din care cărți	39 810548	1 192787	33

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10].

Observăm că există o diferență semnificativă, de micșorare cu 67 de ani, între rata de înnoire a numărului total al colecțiilor pe suporturi fizice în anul 2023 *versus* anul 2022 – de la 113 ani la 46 de ani, factorul de impact pozitiv fiind creșterea semnificativă a numărului de achiziții în anul 2023. Totodată, s-a îmbunătățit și situația ratei de înnoire a cotei parte de cărți din totalul documentelor din colecții, timpul necesar fiind în anul 2023 de doar 33 de ani, comparativ cu indicatorul ratei de înnoire în anul 2022 micșorându-se cu 58 de ani. Acești indicatori sunt foarte excepționali, dar, ar fi de menționat, totuși, că obținerea lor este un rezultat al creșterii masive în anul 2023 a achizițiilor de manuale în bibliotecile școlare.

Rata medie de circulație/rotația colecțiilor

Gradul de utilizare a colecțiilor se reflectă în nivelul ratei de împrumut a documentelor, fapt ce influențează demonstrarea nivelului de adresabilitate și corespundere cerințelor informaționale ale utilizatorilor.

Tabelul nr. 13. Rata medie de circulație a colecțiilor SNB

Perioada de timp	Total documente pe suporturi fizice (u.m.)	Total împrumuturi (u.m.)	Rata medie de circulație a colecțiilor
2022		16.873.851	0,2
– din care în limba română	24.376.037	12.860.272	0,5
2023	57.055.968	17.466.159	0,3
– din care în limba română	23.841.251	12.761.302	0,5

Sursa: Elaborat în baza rapoartelor statistice 2022, 2023 [9, 10].

În ceea ce privește rata medie de circulație a colecțiilor, observăm diferențe foarte mici între indicatori comparativi în perioadele de timp analizate: în anul 2023 doar cu 0,1 a crescut rotația colecțiilor conform totalului de împrumuturi. Împrumutul documentelor în limba română a rămas la aceeași rată de circulație – doar 0,5. Considerăm că motivul este evident – diversificarea și ascensiunea accesului deschis la informațiile necesare utilizatorilor.

Ar fi util pentru îmbunătățirea managementului colecțiilor ca bibliotecile să țină evidența datelor statistice necesare pentru utilizarea, în analiza și sinteza lor, a mai multor indicatori de performanță a colecțiilor, specificați în standardele de specialitate, cum ar fi: *Procentul de publicații academice deținute de instituție și stocate în Repozitorii instituționale sau tematice (B.1.1.5)*; *Procentul de colecție neutilizată (B.2.1.3)*; *Raportul între cheltuielile pentru achiziții și cheltuielile pentru personal (B.3.3.3)* etc. [5].

Concluzii și recomandări

În studiile de specialitate se menționează că în prezent, dar și în viitorul apropiat bibliotecile își amplifică și diversifică funcțiile de la rolul de păstrător și conservator al cărții/documentelor pe diferite suporturi fizice, la cel de centru cultural și de informare, grație serviciilor care depășesc sfera dominantă a lecturii propriu-zise. Scopul lor este de a dispune și utiliza cele mai recente tehnologii de comunicare pentru a putea reda cât mai exact și mai rapid informația cerută de utilizator, în pofida imensei cantități de resurse informaționale existente sub diverse forme, impunând ca acestea să fie alcătuite din zeci și sute de colecții de date electronice, aflate în bibliotecile electronice interconectate prin intermediul rețelelor electronice. Specialiștii în domeniu consideră că procesul de transformare a bibliotecii, de la cea tradițională la cea virtuală, se produce treptat, atingând următorii pași ai automatizării ei prin: crearea unor infrastructuri electronice care să integreze eficient colecțiile tradiționale în forma tipărită; cooperarea și colaborarea cu alte instituții similare și cu sectorul privat; negocieri cu producătorii și furnizorii de informație electronică, în vederea asigurării accesului la resursele electronice, prin cumpărarea unor softuri de bibliotecă ce permit conversia și prelucrarea noilor documente în formatele digitale; obligativitatea de stocare și prelucrare a informației electronice, în scopul facilitării accesului; nevoia imperioasă de arhivare a documentelor în forma electronică (cu toate particularitățile ce decurg de aici) și obligația de a asigura transferul în format electronic al unor documente solicitate de utilizatori [3].

Având în vedere că fiecare tip de bibliotecă din Sistemul Național de Biblioteci desfășoară anumite activități de dezvoltare a colecțiilor,

formulăm unele recomandări adresate bibliotecarilor în privința îmbunătățirii managementului colecțiilor aflate în custodia lor, contribuind la crearea unei situații mai favorabile pentru satisfacerea cerințelor informaționale ale utilizatorilor:

- diversificarea activităților de *advocacy* pentru a obține mai multe resurse pentru dezvoltarea colecțiilor și a dotării cu tehnologii noi a bibliotecilor SNB;

- promovarea comunicării colecțiilor prin evidențierea corelației dintre beneficiile utilizării colecțiilor de bibliotecă și rezultatele obținute de utilizatorii activi atât în cadrul studiilor școlare/universitare, cât și în formarea competențelor personale pe tot parcursul vieții, ce pot conduce la creșterea în cariera profesională etc.;

- dezvoltarea competențelor bibliotecarilor de a studia și elabora politici/strategii de organizare și dezvoltarea a colecțiilor în condiții de creștere a concurenței tehnologiilor de informare și comunicare (TIC).

În secolul XXI se afirmă tot mai mult procesul de democratizare a accesului la informație, iar bibliotecile se asociază acestui proces prin creșterea continuă a accesului la resursele informaționale pe care le dețin, fiind prezente indispensabile ale dezvoltării comunităților și îndeplinindu-și funcțiile patrimoniale, educative, științifice și culturale. Accesul la informație devine misiunea fundamentală a bibliotecilor și această derivă din funcția patrimonială, de capitalizare a cunoașterii umane [1].

În contextul analizei și sintezei datelor statistice din acest studiu, putem conchide că procesul de organizare și dezvoltare a colecțiilor Sistemului Național de Biblioteci se adaptează, pe parcurs, principiilor de continuitate, viabilitate, selectivitate, flexibilitate, adaptabilitate la climatul științific, social și cultural existent în momentul dat, anticipând viitorul bibliotecilor, de care trebuie să țină cont, pentru a se menține în ecosistemele culturale creative, deschise spre inovare.

Referințe bibliografice:

1. BACIU, Cristina. Biblioteca publică – abordare contemporană a misiunii sale patrimoniale. Biblosphere. Buletin informativ al ANBPR – Filiala ARGEȘ. 2021, nr. 2 (42) (apr. – iun.), p. 3. ISSN 2285-8733. Disponibil: https://www.bjarges.ro/www/wp-content/uploads/2021/07/Biblosphere_nr2_2021.pdf [accesat 2024-07-11].

2. CHERADI, Natalia. Aspecte tehnologice și organizatorice ale funcționării bibliotecii electronice. *Studia Universitatis. Seria „Științe sociale”*: Revistă științifică a USM. 2010, nr. 3, pp. 36-37. ISSN 1814-3199, E-ISSN 2345-1017. Disponibil: <https://social.studiamsu.md/wp-content/uploads/2010/01/05.-p.35-40.pdf> [accesat 2024-07-10].
3. FILIP, Diana. Biblioteca în era informatizării. *Bibliotheca Septentrionalis. Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, Baia Mare*. 2020, nr. 2, decembrie, pp. 10-12. ISSN 1221-3764. Disponibil: [https://www.bibliotecamm.ro/septentrionalis/revis-ta_bs_55\(2020\).pdf](https://www.bibliotecamm.ro/septentrionalis/revis-ta_bs_55(2020).pdf) [accesat 2024-07-04].
4. Indicatori de performanță (relaționali) pentru biblioteci: Ghid în sprijinul implementării SM ISO 1160:2016. Aprobă la 22 noiembrie 2016 de Institutul de Standardizare din Moldova. Elaborat: Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Chișinău, 2017. 33 p. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/publicatii/Ghid-Indicatori-de-performanta-2018.pdf> [accesat 2024-07-17].
5. INSTITUTUL DE STANDARTIZARE DIN MOLOVA. SM ISO 11620:2016, Informare și documentare. Indicatori de performanță pentru biblioteci. Aprobă 2016-11-22. Manuscris. Chișinău: ISM, 2016. 79 p.
6. RAHME, Nicoleta. Colecție, patrimoniu, bibliotecă: tripticul cunoașterii. In: *Biblioteconomia românească la început de secol XXI. Volum coordonat de Robert Coravu și Elena Tîrziman*. Constanța: ExPonto, 2013, pp. 81-86. ISBN 978-606-598-283-3.
7. Statistica de bibliotecă: Raport statistic centralizator privind activitatea bibliotecilor publice teritoriale în anul 2022. [online]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/profesional/statistica/statistica-de-biblioteca> [accesat 2024-07-04].
8. Statistica de bibliotecă: Raport statistic centralizator privind activitatea bibliotecilor publice în anul 2023. [online]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/profesional/statistica/statistica-de-biblioteca> [accesat 2024-07-04].
9. Statistica de bibliotecă: Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2022. [online]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/profesional/statistica/statistica-de-biblioteca> [accesat 2024-07-04].
10. Statistica de bibliotecă: Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2023. [online]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/profesional/statistica/statistica-de-biblioteca> [accesat 2024-07-04].
11. REGNEALĂ, Mircea. Principii de dezvoltare a colecțiilor. In: *Tratat de biblioteconomie. Vol. 2. Asociația Bibliotecarilor din România. Ediția 2-a, revăzută și adăugită*. București: Asociația Bibliotecarilor din România, 2022, pp. 123-127 ISBN 978-606-93535-9-2.